

Konstitucije zagrebačke sinode iz god. 1602.¹

Dr. I. A. Ruspini.

1. Nikola Zelnicaj (Stipanić de Konščina), biskup zagrebački od god. 1598.—1602., sazvaio je za dan 12. lipnja 1602. biskupijsku sinodu u Zagreb. Iz nepoznatih razloga odgodio ju je na dan 9. srpnja iste godine, te je toga i slijedećih dana održana u stolnoj crkvi zagrebačkoj. Bila je to njegova prva i zadnja sinoda, jer je već 23. prosinca 1602. preminuo. Kako je tek god. 1600. od sv. Stolice potvrđen, pokazao je zamjernu revnost, kada je razmjerno tako rano održao sinodu.

Na sinodi izdane konstitucije nisu do danas štampom objelodanjene. Neko vrijeme nije se za nje ni znalo. B. Krčelić imao ih je svojevremeno, ali ih je poslije, kako sam veli,² ili zametnuo, ili su god. 1756. požarom propale. Biskupu Fr. Tauszy-u nisu predležale, a tako ni b. M. Vrhovcu, pa ih zato nisu u svojim izdanjima zagrebačkih sinoda od god. 1766. odnosno 1805. objelodanili. Naprotiv ih je imao b. M. Borković, kako se razabire iz cap. 2. §. 1. njegove sinode iz god. 1687.³ Nalaze se danas u jednom rukopisu u zagrebačkom nadbiskupskom arhivu,⁴ gdje su jamačno i kroz cijelo prijašnje vrijeme pohranjene bile, samo se za to nije uvijek znalo.

¹) Vd. Janko Barlè, Naše diecezanske sinode (Bogosl. Smotra IV. 171—172).

²) Hist. cath. eccl. Zagreb I. 312.

³) Const. synod. Eccl. Zagreb. (Ed. M. Verhovacz, Zagreb. 1805.) pag. 143.: „... Et quia sancta olim consuetudo fuit, ut tres dies, pui Rogationum vocantur, ante Ascensionem Domini cibis quadragesimalibus transigerentur, prout . . . in synodo huius dioecesis sub Reverendissimo olim Nicolao Seniczey Episcopo Zagradiensi eadem abstinentia clero et populo indicta fuit . . .“ Odnosna ustanova Zelnicajeve sinode o nemrsu sadržana je pod naslovom „De fidei initiis a parochis tradendis et praedicatione verbi“, predzadnja alineja.

⁴) Eccl. 8, 30. — Na rukopis upozorio je J. Barlè. I. c. 192.

Rukopis zagreb. nadb. arkiva je jedini do sada poznati. hvaća 10 listova in 4°, od kojih je zadnji na pol oderan, a po- tiče iz početka 17. vijeka. Nije to, po svoj prilici, izvorni pri- mjerak same sinode, već prijepis, što se razabire iz stanovitih pogrješaka, kakove su teško razumljive u izvorniku.⁵ Nastao je ubrzo iza sinoda, možda još god. 1602. Pisan je na papiru, koji je sada dosta trošan, a pismo je već izbljedito tako, da je na nekim mjestima teško čitljiv. Sadrži samo konstitucije, bez dnevnog reda i popisa članova. Konstitucije su pri koncu krnje, nu ne manjka mnogo; najviše će manjkati jedno 1½ lista, koji su sadržavali pitanje partikularne ustanove sinode o ženidbi. Rukopis će tekom vremenena još većma izbljediti, a i inače trpiti; mogao bi se i opet zametnuti, pače i izgubiti. Toga radi i jer konstitucije zaista zaslužuju, da ih se upozna, odlučili smo ih ovdje objelodaniti štampom.

2. Sadržinu konstitucija pokazuju naslovi: De fidei profes- sione./ Forma juramenti fidei./ De fidei initiis a parochis tra- dendis et praedicatione verbi./ De sacramentorum administra- tione. / Quae pertinent ad baptismi administrationem./ De sa- cris liquoribus./ De compatribus et cognatione spirituali./ Quae pertinent ad sacramenti confirmationis administrationem./ Quae pertinent ad sacramentum Eucharistiae./ De communione sub una specie./ Causae vero potissimae, cur Ecclesia laicam illam communionem sub altera tantum specie instituerit, sunt hae./ Quae pertinent ad sacramentum poenitentiae/ Infrascripti ca- sus soli episcopo vel eius poenitentiaro reservati./ Quae per- tinent ad extremam unctionem./ Quae pertinent ad sacramen- tum ordinis/ De habitu clericorum./ De ablegandis concubinis et coelibatu clericorum./ Quae ad sacramentum matrimonii spectant.)

Konstitucije imaju stvarno dva glavna dijela: a) de fide, b) de sacramentis; svaki od njih ima svoj doktrinarni i discipli- narni odsjek.

Ističemo znamenitije iz konstitucija: Vjeroispovijest. Svi nadarbenici zagreb. biskupije valja da polože tridentinsku vjeroispovijest, nakon što su stekli nadarbinu. Kršćanski nauk i propovijedi. Župnici imaju svake nedjelje i blagdana puk učiti očenaš, pozdrav angeoski, apoštolsko vjero-

⁵ Vd. op 74. i 115.

vanje, deset zapovijedi Božije, sakramente i druge sv. čine. U iste dane imadu ga podučavati u zakonu Božijem i propovijedati mu čisto Hristovo evangjelje. U tu svrhu valja da si nabave sv. pismo st. i nov. zavjeta, djela sv. otaca i napose njihove homilije, tridentinski sabor, rimski katekizam, Rationale divinatorum officiorum (G. Durantis), Summa Antonina (S. Anton. de Forciglione), Casus conscientiae D. Navarrae (M. Azpilcueta), a po mogućnosti i t. zv. »Postillatores«. Zabranjuje se (kleru) pod kaznom izopćenja držanje i čitanje krivovjernih, sumnjivih i nečudorednih knjiga, koje se nalaze na rimskom indeksu. Nauke i dokaze krivovjeraca neka ne iznose pred neuki puk, da ga ne sablazne. Bude li kad potrebno potanje pobijati njihove bludnje, valja to učiniti kratko, ozbiljno i temeljito. Dogodovštine iz apokrifnih spisa neka ne pripovijedaju puku, a tako ni nezgrapne i smiješne priče. Neka ne raspravljaju o teškim i suvišnim pitanjima, kako bi pokazali svoje znanje i rječitost. Prije svake propovijedi ima svećenik izmoliti očenaš i pozdrav angjeoski te zaprositi od Boga milost, da uzmogne dostojno čistu riječ Božju navješćivati. Svršiv propovijed ima iste molitve ponoviti i dodati im deset zapovijedi i apošt. vjerovanje. Po tom će moliti javnu ispovijest grijeha, a puk će ju za njim govoriti. Konačno ima objaviti svetkovine, vigilije svetaca i druge postove prema biskupijskom koledaru i običajima domaćima. U prosne dane ima se u biskupiji održavati nemrs. U te dane i stanovite druge valja držati uobičajene ophode.

Sakramenti. Župnici imadu puk podučiti, da se u sakramentima drugo vidi, a drugo događa, t. j. da se po ovim vanjskim znakovima ulijeva nevidljiva milost Božja. Sakramenti se smiju dijeliti samo u crkvi. Pod prijetnjom teške kazne zabranjeno je rabiti obrede, koji nisu uobičajeni i odobreni. Pri dijeljenju sakramenata ima svećenik nositi košuljicu i štolu.

Krštenje. Svaka župna crkva mora da ima svoju krstionicu iz čvrstoga i cjelovitoga kamena. Krsna voda valja da je svečano blagoslovljena, a sv. tekućine (ss. liquores) da su svježje te ih treba svake godine o uskrsu obnoviti. Ostatak valja spaliti i pepel na koje sv. mjesto spraviti; posude treba dobro otrti i očistiti. Tekućine se imadu držati u kovnim ili inim

posudicama, koje se ne znoje, a posudice treba pohraniti u zatvorenoj krstionici, sakristiji ili drugom sv. mjestu. U nje ne smiju da svjetovnjaci diraju, niti da ih nose, već samo oni, koji su (više) redove primili. Uzmanjka li pod godinom sv. ulje, ima se, ako nije vremena da se drugo pribavi, posvećenom ulju kap po kap primiješati neposvećeno tako, da količina ulivenog neposvećenog ulja bude manja od količine posvećenoga. Jednako valja postupati sa krsnom vodom. Za otiranje glave krštenikove ima da služe dva bijela i čista ručnika, koje valja kasnije ili upotrijebiti za koju inu svrhu u crkvi ili pak spaliti. Župnik mora ispitati, da li je dijete iz njegove župe, inače ga ima otpraviti njegovom župniku na krštenje, izuzevši slučaj skrajne nužde. Za krsnog kuma ne smije se pripustiti onaj, koji ne zna temeljne istine vjerske, ili još nije potvrđen, ili je izopćen, ili se te godine o uskrsu nije ispovjedio i pričestio. Kumove ima župnik opomenuti, da za vrijeme krštenja odlože oružje. Ima se takodjer pobrinuti, da se djetetu ne da ime ružno, smiješno ili pogansko, nego ime kojeg sveca, napose novozavjetnoga. Na svakom pojedinom djetetu valja cijeli obred krštenja obaviti. Bude li više djece na jednom donešeno, krste se najprije muška, a onda ženska, osim da nužda ino iziskuje. Župnik mora savjesno bditi, da ne bi koje djete njegovom krivnjom nekršteno umrlo. Nekrštena djeca ne smiju se pokopati u crkvi, groblju ili inom sv. mjestu. Vjernike valja podučiti o načinu krštenja. U nuždi krsti u prvom redu duhovnik viših redova, zatim muškarac-svjetovnjak, a u zadnjem redu ženska. Ozdravi li kršteni u nuždi, valja ostale obrede nadoknaditi, samo se ispuštaju pitanja i odgovori, koji se odnose na odricanje. Formula uvjetnog krštenja glasi: *Si tu es baptizatus, ego te non baptizo; sed si non es baptizatus, ego te baptizo in nomine Patris, et Filii et Spiritus Sancti.* Rodilje treba uputiti da svoj prvi korak uprave u crkvu, gdje će od župnika dobiti blagoslov.

P o t v r d a. Župnik ima nastojati, da vjernici ovaj sakrament ne zanemare, napose da nijedan bez njega ne umre. Imadu se pobrinuti, da se vjernici prije potvrde ispovjede i da ju na tašte prime, kad se pred podne dijeli. Duhovnik viših redova ne smije biti kum ni kod potvrde ni kod krštenja, izim u slučaju nužde. Bez potrebe neka ženska ne kumuje muškarcu

i obratno. niti mladi staromu. Čelo krizmenika ima svećenik pamukom otrti i po tom svećenik ili duhovnik viših redova vodom oprati; vodu valja u sakrarij izliti, a vrpce spaliti.

Eucharistia. U svakoj župnoj crkvi, gdje je to zgodno, treba čuvati presv. olt. otajstvo, a pred njim ima u gradovima i imućnijim mjestima neprekidno goriti svjetlo. U svetohraništu, koje treba da je čisto, suho, sigurno i dobro zatvoreno, ne smije se ništa drugo držati. Za bolesnike neka je u svetohraništu uvijek jedno 8—10 čestica, koje treba najmanje svakih 15 dana obnoviti. Župnik mora imati posebnu posudicu, u kojoj će otajstvo nositi bolesniku. Pri pohodu nosi sam župnik otajstvo javno pred prsima i moli 7 pokorničkih psalama ili druge molitve. Na daljem putu odjeven je u košuljicu i štolu, a u gradu (povrh toga) u bijeli plašt. Pred njim se nosi svjetiljka i zvonce. Vjernici se imadu otajstvu klanjati, a po mogućnosti i pratiti ga. K bolesniku treba ponijeti 2 čestice, da se na povratku vjernici ne klanjaju praznoj posudici. Slobodno je radi daljine ili tegobe puta ili nevremena ponijeti jednu česticu, ali se onda pri povratku mora košuljica i štola skinuti, svjetiljka utrnuti, posudica spraviti i zvonjenje obustaviti. Prema izvještaju arhidjakaona dijele neki župnici sv. pričest pod obima prilikama. Ovo se najstrože zabranjuje. Razlozi, s kojih je Crkva zabranila pričest pod obim prilikama, jesu: krv bi se mogla proliti, napose kad je mnoštvo vjernika, a medju njima bolesni, starci i djeca; teško je čuvati prilike vina, jer se lako i brzo kvare, radi čega bi se mnogi žalili primati ju; krv bi se lako prolila pri nošnji ili vožnji; dosta ih je, koji vino ne podnose, n. pr. trudne žene, grozničavi i dr.; moglo bi se što i usnicama ili jezikom proliti, ili bi možda ostalo na podbradku ili bradi; u mnogim krajevima, napose sjevernijima, teško je imati uvijek dostatno vina; nastale su mnoge i strašne bludnje o presv. olt. otajstvu, pak je Crkva, da im na put stane, ne samo morala prestati dijeliti pričest pod obim prilikama, nego ju je i zabranila; spomena je vrijedno i to, da se o tipovima presv. olt. otajstva, najme o jaganjcu i mani, u starom zavjetu čita, da su od njih jeli svi, dok o piću ne ima ni slova.

Pokora. Sakramentalna ispovijed utemeljena je i propisana po Bož. Spasitelju za sve smrtne grijehе. Zato se župnicima nalaže, da samo ovu rabe. Tri puta na godinu (Božić,

Uskrs, Duhovi) imadu puk na ispovijed pozivati, a o uskrsu imadu sve pričestiti. Župnici moraju dobro razlikovati pridržane od nepridržanih grijeha; zato neka imaju uvijek pri sebi popis papinskih i biskupskih rezervata, od kojih ne smiju pod kaznom izopćenja nikoga odrješiti, izuzevši slučaj skrajne smrtne pogibekji. Biskupu i njegovom pokorničaru pridržani su ovi: otmica djevica; svetogrdje na redovnicama kao i povrjeda njihove klauzure; pometnuće; ugušenje djeteta po nepreznnoj majci ili dojilji; incest u drugom i prvom koljebu; palež i oštećenje tudjeg trsja i stabala; povrjeda slobode i imuniteta Crkve; oskvrnuće crkve; hotomično ubojstvo; uporaba presv. olt. otajstva i drugih sv. stvari za vraćanje, trovanje ili praznovjerje; kvivotvorenje utega, mjera i novca; odrješenje krivovjeraca; čitanje i držanje zabranjenih knjiga bez biskupove dozvole; veliko izopćenje, suspenzija i interdikt.

Zadnja pomast. Župnik ju ima dijeliti samo onima, koji se radi skrajne bolesti nalaze blizu smrti, te su ju bivši pri svijesti riječju ili znakovima zatražili. Ne smije ju dijeliti djeci koja još nisu k razumu došla, ženama u porodu, vojnicima pri polasku u boj, brodarima i drugim putnicima, kao što ni osudjenima na smrt. Kod žena se ispušta unctio renum. Župnik ima umah prestati sa mazanjem, čim opazi, da je bolesnik izdahnuo. Ozdravi li bolesnik, valja pomazana mjesta vodom oprati i vodu u vatru izliti. Formula uvjetne sv. pomasti glasi: »Si es vivus. per istam sanctam unctionem etc.«

Sv. red. Pod kaznom izopćenja zabranjuje se vršiti svećeničku službu »lažnim apoštolima«, t. j. onima, koji nisu propisno od biskupa zaređjeni i poslani. Rodjeni u zagreb. biskupiji ne smiju se drugdje rediti bez otpusnice (litt. dimissoriales) zagreb. biskupa, niti smije ovako protupropisno zaređjeni ikojji čin reda vršiti bez oprosta zagreb. biskupa. Bez svjedočbe o redjenju (litt. formatae) i bez svjedočbe o vladanju (litt. testimoniales) ne ima se nijedan strani svećenik pripustiti da vrši službu božju ili dijeli sv. sakramente. Svi župnici i nadarbenici zagreb. biskupije valja da imaju svoje svjedočbe o redjenju. Redovnike, koji su bez dozvole svojih poglavra samotsam ostavili, treba na povratak prisiliti. Svećenici zagreb. biskupije neka se barem jedamput svakog tjedna ispovjede. Svake nedjelje i blagdana, a i češće, imaju služiti sv. misu te

brojnom puku ponešto tumačiti od onoga, što se u sv. misi čita, napose neka mu razlažu otajstvo sv. žrtve. Prije polaska k oltaru imaju sv. misu pročitati i pojedine djelove označiti, kako se ne bi bunili ni zapinjali. Odjeveni u sv. ruho neka ne razgovaraju niti druge slušaju. Sakristiju imaju ostaviti tek onda, kada valja k oltaru poći; na putu neka ne pozdravljaju niti odzdravljaju. Biret, rukavice, rubac i sl. neka ne stavljaju na oltar. Bez svijeća i poslužnika neka nitko ne misi. Kaleži i plitice valja da su iz kovine, kakovu pravo dopušta, i to što dragocjenije, a uz to neoštećene i posvećene. Ruho, oltarnici, priponi (antipendia), tjelesnici, čistila (purificatoria) i velum valja da su blagoslovljeni te ih treba čiste držati. Najmanje 2 puta u godini imaju se prati u čistoj posudi po podjakonu, djakonu ili svećeniku, jer se profaniraju, ako ih pere svjetovnjak. Vrčići valja da su čisti, od srebra, zlata ili stakla, te tako označeni, da ih se može razlučiti. Misali, brevijari, obrednici, graduali, psalteriji i dr. crkvene knjige treba da su potpune, cijele i dobro uvezane. Da ne bude u tom pogledu manjka, određeno je, da se nanovo štampa misal, brevijar i obrednik. U crkvi ne smiju se držati profane stvari, n. pr. drva, grede, vino, žito, lan, koplja, platno i dr. Valja ih češće čistiti. Iz njih treba isključiti sve svjetovne poslove, isprazne i svjetovne razgovore, šetnje, štropot i viku. Pri vratima treba da je škropionica sa škropilom za puk. S oltara i slika valja ukloniti paučinu i sl. Groblja mora da su ogradjena i zatvorena, da ne može ulaziti marva. U njima valja da je posebno prikladno mjesto za kosti pokojnika. U crkvama, grobljima i drugim sv. mjestima ne smiju se pokapati samoubojice, javni lihvari (ako su bez pokajanja preminuli), krivovjerci i izopćeni. Nitko da se nije usudio čitati sv. misu u privatnim kućama ili uopće izvan crkve, bogomolje i kapelice, određenih isključivo za službu Božju. Na koncu mise ima se uvijek čitati evanđelje Ivanovo, ako rubrike drugo ne odrede. Duhovnici neka ne rabe rublje i rupce izradjene zlatnim, srebrenim ili svilenim nitima. Neka ne nose čizme ili cipele s visokim peticama na način velikaša, niti razrezane cipele sa kopčama, niti pas urešen zlatom ili srebrom. Neka ne nose prstenje, izuzev one, kojima je to na temelju službe ili časti po pravu dopušteno; nu i ovi imaju se zadovoljiti s jednim prstenom nevelike vrijednosti, a moraju ga pod misom skinuti. Bradu neka umjetno ne

goje, a gornju usnicu neka obriju, da im ne smeta pri primanju presv. krvi. Apoštoli su položili zavijet vječne čistoće, nakon što ih je Spasitelj za tu službu odabrao. Isti zavijet polažu i danas duhovnici viših redova kod primanja podjakonata. Zakon o celibatu je apoštolskog porijekla.

Ženidba. Bračno općenje nije po sebi prosto od grijeha; sakramentalna milost čini, da se supruzima bračno općenje u grijeh ne upisuje.

3. Svrha je opća konstitucija, da se provedu Tridentinski propisi, a posebna, da se suzbije protestantizam, koji se tada u ovim krajevima širio. Poradi opće svrhe donose konstitucije tolike tridentinske propise, razlažu ih te upućuju i obvezuju svećenstvo, da ih točno obdržaje i u život privede. Radi posebne svrhe posvećuju konstitucije osobitu pažnju spornim točkama između katolika i protestanata (sakramentalna ispovijed, pričest pod jednom prilikom, celibat); naglašuju, da se u kat. Crkvi nauča »čisto Hristovo evanđelje«; ističu, da su protestantski vjerovjesnici i »falsi apostoli«, koji ne imaju zakonite misije; razlažu, da po sv. pismu Hristovi službenici ne imaju samo propovijedati, već i sv. misu služiti i sakramente dijeliti; dokazuju (kadkada) ispravnost katoličkih uredbi citatima iz spisa protestantskih prvaka Luthera, Kalvina i Melanchtona.

4. Vrela su konstitucija sv. pismo st. i novog zavjeta, sabor Tridentinski, kanoni drugih sabora, djela sv. otaca i crkvenih pisaca, rimski katekizam, odredbe pokrajinskih sabora milanskih pod sv. Karlom Boromejskim iz god. 1565., 1569., 1573., 1576. i 1579., te kontroverzistična djela: I. Eck, *Homiliae de septem sacramentis*; St. Hosius, *Confessio Polonica*; Gregorius de Valentia, *Commentarii theologici*; R. Bellarminus, *Disputationes de controversiis christianae fidei*. Iz Tridentina donose konstitucije mnoge ustanove doslovno, naznačujući podjedno, da su ih odanle crpile; ali se često takodjer služe doslovno Tridentinom za svoje razlaganje i odredbe, a da ne označe vrelo. Citate sv. otaca i kanona sabora vade konstitucije iz spomenutih kontroverzističnih djela, a ne neposredno iz djela sv. otaca odnosno zbirki sabora. Odredbe milanskih sabora navode doslovno bez oznake vrela.

Mnogobrojne su partikularne ustanove sinode. Taj dio konstitucija je u znatnom dijelu duševni proizvod same sinode i

izvorno njeno djelo. U njima se neprestano uzima obzir na savremene prilike i potrebe te zato i jesu od vrijednosti za domaću kulturnu i socijalnu povijest uopće, a crkveno-pravnu napose.

5. Tekst konstitucijâ donosimo naravno po rukopisu nadb. arkiva zagrebačkog. Gdje nam je moguće bilo teško čitljiva mjesta sa sigurnošću ustanoviti (iz citata, konteksta), donosimo tekst naprosto bez opaske; gdje nam je to samo sa vjerojatnošću uspjelo, stavljamo našu kombinaciju u šiljate zaporke; gdje je tekst uslijed oderanog lista prekinut, označismo to točkama. Pravopisne, gramatične i prepisivačke pogrješke ispravili smo u samom tekstu; starinski način pisanja zamijenili smo novim; interpunkciju smo preudesili, ukoliko je iziskivao ispravni smisao.

6. Tekst konstitucijâ glasi:

Constitutiones dioecesanæ synodi Zagrabiensis.

Sub reverendissimo in Christo patre ac domino Nicolao Zelniczey, Dei et apostolicæ sedis gratia alme sedis Zagrabiensis episcopo, sacratissimæ caesareæ regiaeque majestatis consiliario: ad duodecimam diem mensis Junii indictæ, et tandem ad 9. diem mensis Julii propagatæ ac Zagrabiæ in ecclesia cathedrali beati Stephani regis Ungariæ habitæ⁶ anno Domini millesimo sexingentesimo secundo.

De fidei professione.

Quoniam sacrosancta oecumenica et generalis Tridentina synodus illud inprimis a nobis, qui ad sacerdotii dignitatis gradum ac animarum curam vocati sumus, exposcere videtur, ut publicam orthodoxæ fidei professionem facere debeamus, eiusdem igitur sacri Tridentini concilii autoritate et statutis⁷ innixi in hoc ipso huius primæ nostræ synodi exordio ante omnia statuimus et decrevimus, ut omnes ii, qui tam in hac⁸ ecclesia nostra cathedrali, quam ubivis in dioecesi nostra bene-

⁶ Premda je ovdje samo rečeno, da je sinoda držana dne 9. srpnja, to je ipak sigurno, da je više dana trajala, pošto je gradja preobilna, a da bi se mogla u cigli jedan dan proći. Obično su dijecezanske sinode trajale 2—3 dana.

⁷ Trid. sess. 24. de ref. cap. 12; sess. 25. de ref. cap. 2.

⁸ Upućuje se na mjesto, gdje je sinoda držana.

ficia obtinent ecclesiastica,⁹ juxta hanc, quae sequitur, formam a Pio IV. praescriptam, publicam orthodoxae fidei professionem facere debeant atque teneantur.

Forma juramenti professionis fidei.

Ego N. firma fide credo et profiteor omnia et singula, quae continentur in symbolo fidei itd. Slijedi u cijelosti doslovno vjeroispovijest, kako je propisana bulom Pija IV. »Iniunctum nobis« dd. 13. Nov. 1564.¹⁰

De fidei initiis a parochis tradendis et praedicatione verbi.

Quo autem facilius haec ipsa fides, a Deo infantibus inseminata, in pueris plantari, in adolescentibus irrigari, in juvenibus [crescere], in viris florescere, in senibus renaturescere, ac tandem in omnibus fidelibus vitae aeternae fructus producere queat, parochi nostri et caeteri omnes animarum curatores dabunt ubique eam operam, ut et pueros et plebes sibi commissas, pro sua et eorum capacitate, singulis dominicis et aliis festis diebus¹¹ apud suas ecclesias imprimis orationem dominicam, angelicam salutationem, symbolum apostolicum, decem praecepta et sacramenta Ecclesiae ac alios ritus edoceant; deinde etiam in lege Dei instruant, verbum Dei ac purum¹² Jesu Christi evangelium praedicent: divina explicent mysteria, viam aeternae salutis verbo et exemplo ostendant, annuntiando eis cum brevitate et facilitate sermonis vitia, quae eos declinare et virtutes, quas sectari oporteat, ut poenam aeternam evadere et celestem gloriam consequi valeant.¹³

⁹ Trid. sess. 24. de ref. cap. 12. ne propisuje vjeroispovijest svim nadarbenicima.

¹⁰ Bull. Rom. Tom. IV. Pars 2. pag. 203—204. — Sinoda naša stavlja na čelo svojoj konstituciji tridentinsku vjeroispovijest po primjeru milanskog IV. pokrajinskog sabora pod sv. Karlom Borromejskim iz g. 1576. (Hardouin, Coll. Concil. X, 806 sqq.)

¹¹ Potertano (po nama) uzeto je iz Trid. sess. 5. de ref. cap. 2.

¹² Očito napereno proti protestantima (Das reine Evangelium“).

¹³ Potertano (po nama) uzeto je iz Trid. sess. 5. de ref. cap. 2.

In quem usum comparabunt sibi libros canonicos,¹⁴ sacra nimirum biblia, vetus et novum testamentum, sanctorum patrum volumina et homilias, concilium Tridentinum, catechismus Romanum, rationale divinarum officiorum,¹⁵ summam Antoninam,¹⁶ et casus conscientiae D. Navarrae;¹⁷ cum etiam alios (si per facultatem licuerit) postillatorum¹⁸ libros, qui a probatis authoribus, pie et docte conscripti, viam et rationem aperiunt partim ad sacrarum litterarum explicationem optimamque concionandi formam, partim ad spiritualis vitae institutionem, tum denique, ad parochialis ecclesiae curam sancte et religiose servandam.

Cavebunt ne aliquos libros haereticos aut suspectos obsoenosque, qui in indice Romano prohibiti sunt, habeant aut legant sub poena excommunicationis.

Neque haereticorum opiniones et argumenta apud imperitam multitudinem referant, quibus castas eius aures corrumpant ac fidem inficiant.¹⁹

¹⁴ Isp. Trid. sess. 4. Decret. de canonicis scripturis.

¹⁵ To je djelo, što ga je pod naslovom „Rationale divinarum officiorum“ napisao Guil. Durantis (nazvan Speculator, + 1296.). Od svih djela te vrsti (de jure liturgico) bilo je Durantovo i u doba sinode najglasovitije, najpoznatije i najraširenije, te je sinoda spominjući naprosto „Rationale divinarum officiorum“ bez dvojbe mislila na Durantovo djelo. O tom djelu i auktoru vidi Schulte, Die Geschichte d. Quellen u. Liter. d. kan. Rechts II. 44 sqq.

¹⁶ S. Antonius (po malenom stasu: Antoninus) de Forciglione (+ 1459) nadbiskup u Firenci (odatle „Archiepiscopus Florentinus“) napisao je veliko moralno djelo pod naslovom „Summa Theologiae“. Iz njega sačinio je izvadak namijenjen ispovjedničkoj praksi pod naslovom „Summa confessionalis“ (Confessionale. Tractatus de instructione et directione simplicium confessoriorum), koja je bila jako raširena, a dolazi u literaturi obično pod imenom „Summa Antonina“. O tom djelu i auktoru vd. Schulte, l. c. II, 44 sq.; Hurter, Nomenclator liter. theol. cathol. IV, 795 sqq.; Stintzing, Geschichte d. popul. Literatur, Leipzig 1865. pag. 529 sq.

¹⁷ Martinus Azpilcueta (+ 1586.), po domovini nazvan „Navarrus“, napisao je kanonističko djelo namijenjeno ispovjedničkoj praksi pod naslovom „Manuale sive Enchiridion confessoriorum et poenitentium“. Ovakovu vrst djela nazivali bi „Casus conscientiae“, kako to i sinoda čini. O djelu i autoru vd. Hurter, l. c. I, 124 sqq; Schulte, l. c. III. 1. Th. pag. 175 sqq.

¹⁸ Postilla = post illa (naime: verba textus S. Scripturae) znači tumačenje sv. pisma. Izmédju „postillatora“ osobito jo uvažen bio Nicolaus de Lyra (+ 1340). Sinoda misli u prvom redu na tumačenja evanjelja i poslanica

¹⁹ Concil. Mediolan. I. ex a. 1565. Pars I. cap. 6 (Hardouin, l. c. X, 640.

Quod si alicubi necessitas postulaverit, ut eorum falsa dogmata accuratius ac liberius confutentur, id non longa disputatione, sed gravi redargutione faciant.²⁰

Ne historias ex apocryphis scriptoribus populo narrent, aut ineptas et ridicula fabulas recenseant.²¹

Ne ostentandae doctrinae et eloquentiae causa difficiles ac inanes quaestiones tractent.²²

Illud autem in exordio suae concionis quilibet concionator diligenter observabit, ut oratione dominica et salutatione angelica praemissis, divinam devote imprecetur gratiam, qua adjutus pure²³ ac sincere Dei verbum annuntiare queat.

Finita concione easdem orationes simulque etiam decalogum et symbolum fidei exacte recitabit.

Illam quoque publicam peccatorum confessionem cum imploratione misericordiae Dei pure ac distincte praenuntiabit, monendo populum, ut eum praenuntiantem subsequatur verbis.

Tandem etiam dies festos, vigiliis sanctorum et alia [sacra jejunia] juxta calendarium dioecesanum et consuetudinem Regni [Ungariae] religiose observare denuntiabit.

Rogationum tribus diebus, hoc est feria secunda, tertia et quarta ante festum Ascensionis Domini, in hac nostra Zagrabienensi dioecesi a carnibus abstinendum praecipimus²⁴ iuxta doctrinam divi Augustini,²⁵ qui sic inquit: Sine dubio peccatorum suorum vulnera [diliget, qui] in his tribus diebus jejunando, orando et psallendo, medicamenta sibi spiritualia non requirit.

Processiones quoque tam his quam aliis diebus usitatas servari volumus.

De sacramentorum administratione.

At non est haec sola institutionis officii sacerdotalis ratio, ut saltem²⁶ verbum Dei praedicarent, sed illud officii eorum

²⁰ Concil. Mediolan. I. ex a. 1565. Pars I. cap. 6.

²¹ Ibid.

²² Ibid. (Hardouin, l. c. X, 641).

²³ Vd. op. 12.

²⁴ Isp. Conc. Mediolan. I. Pars 2. cap. 7 (Hardouin, l. c. X, 655) i can. 3 Dist. 3. de cons.

²⁵ Sermo 177. n. 3. al. Sermo 1. de litanea (Migne, Patr. lat. 39, 2077). Govor ovaj ne pripada sv. Augustinu.

²⁶ U smislu: „tantum“.

esse noverint, ut sacramenta Ecclesiae Christi administrent. Ille enim, qui dedit Apostolis potestatem praedicandi dicens:²⁷ Euntes in mundum universum praedicate evangelium omni creaturae, ille inquam idem Christus, sicuti ex sacris patet litteris, dedit etiam eis et eorum successoribus potestatem dispensandi septem Ecclesiae sacramenta: baptismum, confirmationem, eucharistiam, poenitentiam, extreman unctionem, ordinem et matrimonium.²⁸

Per quae, velut apta remedia atque instrumenta, et peccatis nostris mederi et suae gratiae munera nobis impertiri Deus voluit, atque hinc est, quod Apostolus²⁹ vocat sacerdotes ministros Christi et dispensatores mysteriorum Dei.

Verum non est nostri instituti de his singulis sacramentis disserere; tantum admonebimus in praesentia de quibusdam parochos nostros, quae illos in dispensatione singulorum observare conveniat.

De quorum quidem sacramentorum administratione, quia aliud videtur atque aliud agitur, instruendus est populus in cuiuslibet exhibitione, quid nempe in illis religiosis arcanis agatur: quomodo per illa signa aeterna et sensibilia infundatur insensibilis gratia Dei, qua fideles meritorum passionis ac mortis Christi fiunt participes; in quibus divina majestas nostrae inbecillitati sese accomodare voluit, attestante hoc divo Chrysostomo, qui ait:³⁰ Si tu incorporeus esses, nuda ipsa bona incorporea tradidisset tibi, quoniam vero corpori coniuncta est anima tua, in sensibilibus intelligenda traduntur tibi.

Atque ut tantis tamque sacris mysteriis debita omnino reverentia exhibeatur, parochis nostris serio mandamus, ne haec ipsa sacramenta ullo alio in loco, quam in ecclesia ipsa, divino cultui consecrata, quae ipsorum sacramentorum proprius locus est, administrare praesumant.

Quibus etiam illud iniungimus, et sub gravi poena comminamur, ne aliter quam solitis et approbatis ritibus, ae quae illos concernunt, administrent.

²⁷ Marc. 17, 15.

²⁸ Isp. Trid. sess. 7. de sacr. in gen. can. 1.

²⁹ I. Cor. 4, 1.

³⁰ Hom. 82. âl. 83. n. 4. in Matth. (Migne, Patr. gr. 58, 743).

Idque epilugio et stola induti accurata cum devotione et reverentia, sicut decet veros Christi ministros, cuius personam in conferendis hisce sacramentis repraesentant.

Quae pertinent ad baptismi administrationem.

Singulae ecclesiae parochiales singulos suos habeant fontes baptismales ex lapide solido et integro, cum sua clausura.

De sacris liquoribus.

Habeant praeterea singuli parochi aquam baptismalem solemniter benedictam et sacros liquores recentes, quos singulis annis circa festum Paschae tempestive renovandos praecipimus.

Veteres comburi et cineres in aliquo loco sacro recondi, vascula autem diligenter politeque abstergi, volumus.

Serventur vero in vasis metallicis aut aliis pyxidibus non sudantibus, in baptisterio clauso, vel sacristia, aut alio aliquo loco sacro et tuto religiosissime.

In quos laici manibus profanis non impingant; sed neque etiam ad deferendum eis, sed illis duntaxat, qui sacris initiati sunt, dari debent.³¹

Sacro oleo deficiente, si tempus non patitur, ut aliunde haberi possit, illa ratio ineatur, ut cum oleo consecrato misceatur non consecratum, id vero non consecratum guttatim ita infundatur, ut semper quod infunditur minus sit oleo consecrato, quod vel exiguum in vase est.³²

Eadem cautio servetur etiam de aqua baptismali, quae diligentissime asservari debet.

Habeantur etiam mantilia ad minus duo, eaque candida et ab omni sorde munda, quae infantis capiti abstergendo usui sint, quae postea in prophanum usum, sed in ecclesia, cui recte accomodari possunt, convertantur, alioquin comburantur.³³

Videat parochus, ubi primum infans baptismi causa ad se delatus est, an suae parochiae sit; quem si alienae esse noscit, eum, nisi instante necessitate, ne baptizet, sed ad parochum proprium, a quo baptizari debet, deferri iubeat.³⁴

³¹ Conc. Mediol. II. ex a. 1569. Tit. 1. decr. 9 (Hardouin, I. c. X, 637)

³² Conc. Mediol. IV. ex a. 1576. Pars 2. cap. 1 (Hardouin, I. c. X, 838)

³³ Ibid. cap. 2 (Hardouin, I. c. X, 840).

³⁴ Ibid. (Hardouin, I. c. X, 841).

De compatribus et cognatione spirituali.

In baptismo requiruntur compadres, unus tantum, sive vir sive mulier, aut summum unus et una,³⁵ qui infantem de baptismo levent.

Inter quos et baptizatum, et illius patrem et matrem tantum³⁶ spiritualis cognatio contrahitur.

Plures his parochus ad suscipiendum infantem non admittet; quod si alii ultra designatos infantem tempore baptismi tetigerint,³⁷ inter illos nulla cognatio contrahitur.

Hos compadres parochi monebunt, ut cognoscant, se esse susceptorum de sacro fonte fideiussores apud Deum, ideoque semper eos admonere debent, ut castitatem custodiant, iustitiam diligant, charitatem teneant, ante omnia autem symbolum fidei et orationem dominicam caeteraque christianae fidei rudimenta, praesertim ubi viderint parentes ipsorum in hoc esse negligentes, illos pie edoceant.³⁸

Ad hanc compaternitatem qui aut haec fidei rudimenta ignorant, aut sacro chrismate confirmati non sunt, aut qui excommunicati sunt, vel qui eo anno Paschae tempore ex praeccepto Ecclesiae confessi non sunt, sacratissimam eucharistiam non sumpserunt, admittendi non sunt.³⁹

Monendi etiam erunt iidem compadres, ut arma, si quae tempore baptismi apud se habent, deponant⁴⁰ et omnem fastum evitent.

Curet parochus, ut infantibus proprio nomine appellandis ea nomina non imponantur, quae turpia aut ridicula sunt, quaeve gentilium atque adeo impiorum et impurorum hominum memoriam resuscitant, sed illorum, qui praesertim tempore gratiae Christi sanctorum [matriculae] adscripti sunt.⁴¹

³⁵ Potrcano (po nama) uzeto je iz Trid. sess. 24. de ref. matr. cap. 2.

³⁶ Potrcano (po nama) uzeto je iz Trid. sess. 24. de ref. matr. cap. 2.

³⁷ Potrcano (po nama) uzeto je iz Trid. sess. 24. de ref. matr. cap. 2.

³⁸ Isp. Catech. Roman., de bapt. sacr. n. 25.

³⁹ Conc. Mediol. I. Pars 2. cap. 2., Conc. Mediol. II. Tit. 1. decr. 10; Conc. Mediol. V. ex a. 1579. Pars I. cap. 7 (Hardouin, l. c. X, 648. 737. 797).

⁴⁰ Conc. Mediol. III. ex a. 1573. cap. 5 (Hardouin, l. c. X, 774).

⁴¹ Conc. Mediol. IV. Pars 2. cap. 2 (Hardouin, l. c. X, 841). Isp. Catech. Roman., de capt. sacr. n. 52.

Si duo pluresve infantes offerantur, qui eodem tempore baptizandi forent, eorum unicuique catechismum, exorcismum, et reliquas stas caeremonias baptismumque parochus singillatim ministret atque adhibeat.⁴²

Cum vero duo infantes, mas scilicet et foemina ad baptismum offerantur, is ordo observetur, ut mari primum, deinde foeminae ministretur, nisi necessitas aliter cogat.⁴³

Idemque servetur, si plures offeruntur partim mares partim foeminae, caventes ne per ipsorum negligentiam infans sine baptismo decedat, quod si absque baptismo eum ex hac vita decedere contingat, non permittant, illum in ecclesia vel caemeterio aut alio aliquo loco sacro sepeliri.

Formam baptizandi docebunt parochi Christi fideles, qua infantem in extremis positum, absente presbytero, baptizabunt; tunc enim si periculum instet, permissa est facultas etiam sacris initiato, vel si is non fuerit, laicis, primum mari, ac demum foeminae, qui rectam noverint formam baptismi: Ego te baptizo in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti. Quibus verbis nihil prorsus est adendum vel detrahendum.⁴⁴

Quod si postea infans convalescit, cum primum licuerit, mox eum in ecclesiam sistendum curabunt, ubi si veram baptismi formam servatam esse constiterit, eum non rebaptizabunt, quia vere baptizatus est, sed tantum ritus ac alias caeremonias adhibebunt, unguendo illum in pectore et inter scapulas oleo benedicto et in vertice chrismate sine interrogatione illa: abrenuntio, dicendo orationes, quae in talibus casibus dici solent.

Quod si deprehenderit in tali baptismo nec formam debitam esse observatam, his qui sic baptizati frustra putabuntur, totum baptismum secundum Ecclesiae ritum tradant.

Infans expositus de quo dubium est, an sit baptizatus, nec ne, sub hac conditionis formula baptizetur: Si tu es baptizatus, ego te iterum non baptizo, sed si non es baptizatus, ego te baptizo in nomine Patris et Filii et Spiritu Sancti.⁴⁵

⁴² Conc. Mediol. V. ex a. 1579. Pars 1. cap. 7 (Hardouin, l. c. X, 976.)

⁴³ Ibid.

⁴⁴ Conc. Mediol. I. Pars 2. cap. 2. (Hardouin, l. c. X, 647). Isp. Catech. Rom., de bapt. sacr. n. 21.

⁴⁵ Conc. Mediol. III. cap. 6 (Hardouin, l. c. X, 774).

Habeat etiam parochus librum, in quo baptizatorum ac compatrum nomina, diem et annum et parentes infantis annotet et conservet.⁴⁶

Moneat insuper puerperas, ut cum primum post partum domo exierint, mox ad ecclesiam Deo acturae gratias accedant, ubi benedictionem a parochio suscipiant.⁴⁷

Quae pertinent ad sacramenti confirmationis administrationem.

Parochi nostri frequenter doceant populum, quanta sit vis et virtus huius sacramenti, quantoque religionis studio suscipiendum sit hoc sacramentum, cuius minister est solus episcopus.⁴⁸

Videant etiam, ne quis eorum, qui illorum curae commissi sunt, illud negligat, aut sine eo decedat.

Elaborent praeterea, ut qui adulta aetate⁴⁹ confirmandi sunt, primo de peccatis confiteantur, tum etiam admoneant, ut ieiuni illud suscipiant, cum mane ministratur.⁵⁰

Porro in hoc sacramento, prout in baptismo, compater requiritur, qui debet esse antea confirmatus et principia fidei non ignorare.

Cognatio tamen haec spiritualis, quae in hoc sacramento contrahitur, confirmantem et confirmatum illiusque patrem et matrem ac tenentem non egreditur.⁵¹

Clerici, qui sacris ordinibus initiati sunt, in hoc sacramento compatres ne sint, iisdem etiam de sacro baptismi fonte infantem suscipere vetitum sit, nisi necessitas aliud suaserit.

Ne foeminis mares, nec vero contra maribus foeminae, neque senioribus adolescentes, cum hoc minime conveniat, com-

⁴⁶ Isp. Trid. sess. 24. de ref. matr. cap. 2.

⁴⁷ Conc. Mediol. I. Pars 2. cap. 2. (Hardouin, I. b. X, 648).

⁴⁸ Isp. Trid. sess. 7. de confirm. can. 3.

⁴⁹ Izraz „pui adulta aetate“ ne smije se onamo shvatiti, kao da su se u nas potvrđivala djeca ispod 7. godine. Sinoda je taj izraz naprosto preuzela iz milanskog 4. sabora, a ovaj iz rimskog katekizma (de sacr. confirm. n. 15.), koji u kontekstu (n. 14.) baš protivno uči.

⁵⁰ Conc. Mediol. IV. Pars 2. cap. 3 (Hardouin, I. c. X, 842). Isp. Catech. Rom., de sacr. Confirm. n. 15.

⁵¹ Potcrtano (po nama) uzeto je iz Trid. sess. 24. de ref. matr. cap 2

patres in hoc confirmationis sacramento adhibeantur; nisi id aliter necessitas aliquando postulet.⁵²

Confirmati frons chrismate ab episcopo illita, primum bombice diligenter a sacerdote abstergatur et tandem ab eodem vel ab alio clerico in sacris constituto aqua lavetur, quae aqua in baptisterii sacrarium projiciatur⁵³ et vittae; quibus frons ligata fuerat, comburantur.

Quae pertinent ad sacramentum eucharistiae.

In singulis parochialibus ecclesiis, ubi id commode fieri potest, sancta asservetur eucharistia,⁵⁴ coram qua in civitatibus et aliis opulentioribus locis semper lampas colluceat.

Qui locus sit sacer, nitidus et non humidus, tutus et firma sera bene clausus, in quo aliud servetur nihil.

Pro infirmis etiam eodem in loco, in vasculo decenti, semper ad minus quinque vel octo serventur consecratae particulae, quae ad minimum singulis quindecim diebus renovari debent, ne ex negligentia aliqua corruptio generetur, aut vermium corrosio: et habeant corporale suppositum.

Habeat insuper quilibet parochus pyxidem ad deferendum Christi corpus ad infirmos, cum uno sacculo, sericeo ornatissimo.⁵⁵

Cum sacra hostia ad infirmum deferatur, parochus in via septem psalmos poenitentiales ex animo pieque recitabit, vel alias religiosas preces dicet,⁵⁶ quam ipsemet manifeste antepectus cum reverentia et honore, quo decet, deferet.

Idque epitogio et stola, si longius eundum erit, vel etiam cappa albi coloris indutus, si in civitate fuerit,⁵⁷ lumine et campana semper praecedentibus; vel hoc signo populus intelliget, illic eum esse praesentem, qui est candor lucis aeternae, et qui tonat in nubibus, dum fulgur descendit.

⁵² Conc. Mediol. V. Pars 1. cap. 8 (Hardouin, l. c. X, 978).

⁵³ Ibid.

⁵⁴ Isp. Trid. sess. 13. de eucharistia cap. 6.

⁵⁵ Conc. Mediol. IV. Pars. 2. cap. 4 (Hardouin, l. c. X, 843).

⁵⁶ Conc. Mediol. II. Tit. 1. decr. 15 (Hardouin, l. c. X, 738).

⁵⁷ Conc. Mediol. III. cap. 7 (Hardouin, l. c. X, 774).

Illud etiam diligenter observabunt, ut semper ad aegrotum duas sacramenti eucharistiae particulas deferant, ne eis ad ecclesiam redeuntibus populus inane vasculum adoret.⁵⁸

Ubi vero loci distantia vel itineris temporisve difficultas vel alia causa impedit, quominus id praestari possit, tunc licebit sacerdoti eam solam hostiam deferre, quam aeger sumpturus est, ita tamen, ut cum inde parochus redit, non epitogio, non stola indutus, neque campana pulsetur, extinctis luminibus, non palam vasculum deferatur.⁵⁹

Quando corpus Domini fertur ad infirmum vel refertur, ut [omnes] flexis genibus illud adorent, vel etiam comitentur [si per] alias licuerit occupationes, sedulo populum [instruant].

(Nastavit će se.)

⁵⁸ Conc. Mediol. I. Pars 2. cap. 4 (Hardouin, l. c. X, (49).

⁵⁹ Conc. Mediol. II. Tit. 1. decr. 11. (Hardouin l. c. X. 737).

